

Beschermde natuur profiteert van KRW-maatregelen in overgangsgebieden

tekst Jan Janse (Staatsbosbeheer), Edwin Raap (RCE) en Ernest de Groot (waterschap Aa en Maas)

Het realiseren van de opgaven voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) leidt in overgangsgebieden tot systeemherstel en een robuustere natuur. Dat concludeert waterschap Aa en Maas na uitvoering van een drietal projecten. Tegelijk hebben ze geleid tot verbetering van het landschapsbeeld.

> Eind 2022 heeft de minister van Natuur en Stikstof de Ecologische Autoriteit (EA) ingesteld. Deze toetst of de provincies en Rijkswaterstaat

voor natuurdoelanalyse van de Natura 2000-gebieden over de benodigde ecologische informatie beschikken en of ze daar de juiste conclusies uit trekken voor onderbouwing van besluiten voor bescherming en herstel van de natuur. De gedachte is dat de natuur niet alleen beoordeeld moet worden aan de hand van cijfers over bijvoorbeeld stikstofneerslag, maar dat er ook gekeken moet worden naar hoe het echt met de natuur gaat.

Na beoordeling van de eerste zeventig natuurdoelanalyses concludeerde de Ecologische Autoriteit eind januari in het advies *Doen wat moet én kan* dat de natuur in Natura 2000-gebieden er slecht voorstaat, ook al worden ze door Europese regels beschermd (*Vakblad* #202, februari 2024). Naast stikstofdepositie hebben natuurgebieden te lijden van verdroging, slechte waterkwaliteit en klimaatverandering. 'Essentieel voor een gezonde natuur zijn een gezonde bodem, schoon water en schone

lucht', schrijft de Ecologische Autoriteit. 'In veel gebieden wordt niet voldaan aan deze randvoorwaarden en is snel verbetering nodig.' Naast vermindering van de stikstofneerslag komt het vooral aan op verbetering van de waterhuishouding. Niet alleen in de Natura 2000-gebieden, maar ook daarbuiten in bijvoorbeeld overgangsgebieden. In zo'n 90 procent van de natuurgebieden is herstel anders niet haalbaar. Partijen zullen dat samen moeten doen: natuurbeheerders, waterbeheerders, overheden, boeren en industrie.

Rol van waterschappen

We gaan hier dieper in op de rol van de waterschappen en de internationale afspraken voor waterkwaliteitsbeheer, als uitvloeisel van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Aan de KRW-waterkwaliteitsnormen moet in 2027 zowel chemisch als biologisch zijn voldaan. We gaan ervan uit dat als de waterkwaliteit op orde is, de

Opening van het project Herstel
Hoogveen Deurnese Peel/Leegveld.

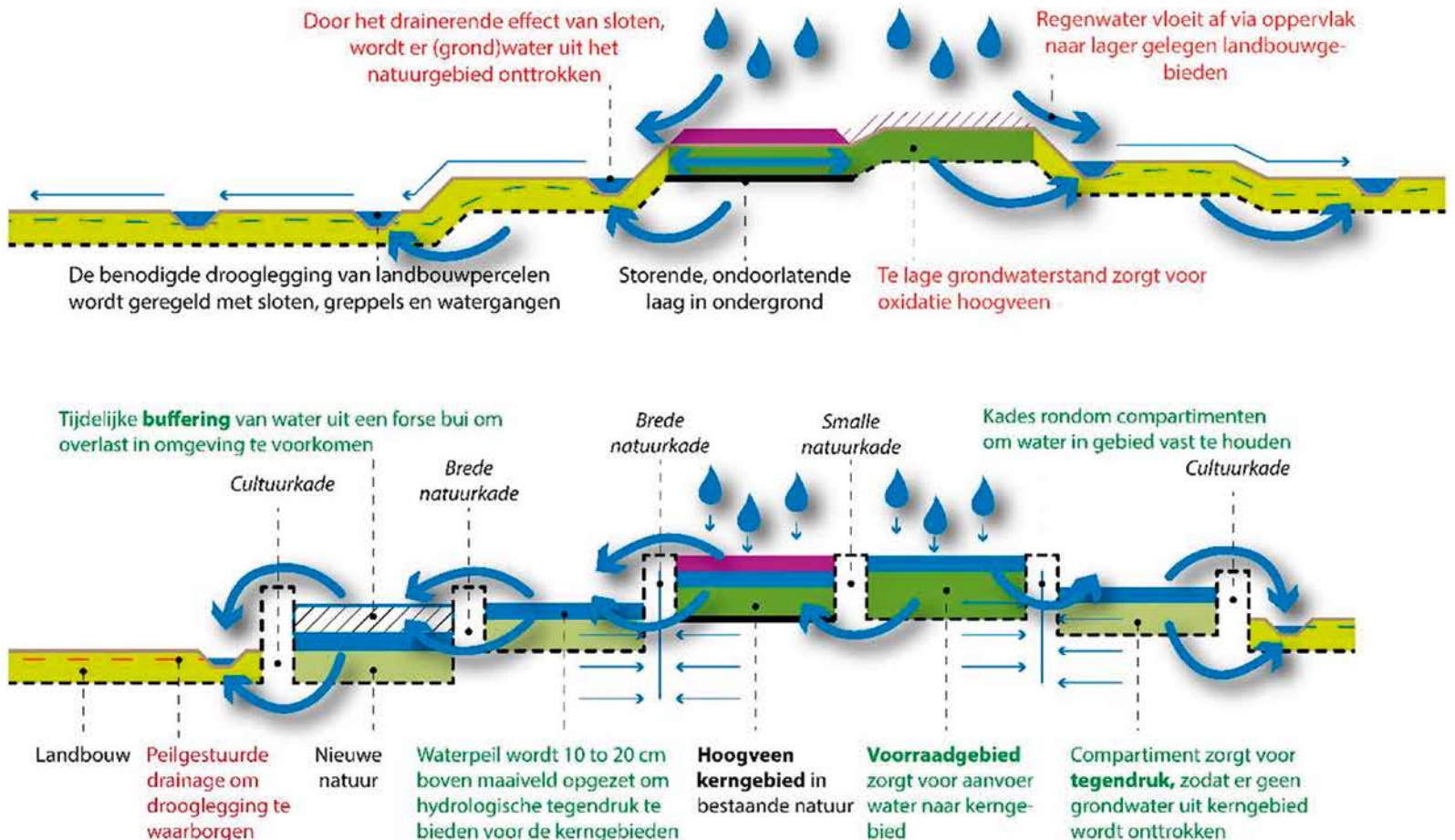

foto: waterschap Aa en Maas

natuur daarvan profiteert. Voorts zijn er opgaven voor herstel van de natuurlijkheid van bron- en stroomgebieden. Met name in de overgangsgedebieden bij Natura 2000-gebieden is dit belangrijk: waar komt het water vandaan of waar stroomt het water dat in natuurgebieden ontspringt naar toe? Door grondwateronttrekkingen, klimaatverandering en het ontbreken van sponswerking staan de kwaliteit en de kwantiteit van het watersysteem onder druk. Het systeem is ook aangetast door water- en bodemvervuiling. Uit onderzoek is gebleken dat als sprake is van een goede waterkwaliteit, dit de robuustheid van de natuur ten goede komt, en de natuur daardoor flexibeler en beter in staat is de stikstoflast op te vangen. Een natuurlijker waterpeil – meestal een hoger peil dan nu gangbaar is – zal veel natuur goed doen. Bekend zijn de problemen met een te lage waterstand in veengebieden. Veem oxideert met verhoogde CO₂-emissies tot gevolg.

Groote Peel en Deurnese Peel/Leegveld

Verschillende waterschappen nemen vanuit het bredere belang van gezond en natuurlijk water al maatregelen in of vlakbij beschermde natuurgebieden. Zo ook het waterschap Aa en Maas.

Figuur 1. Schematische weergave van compartimentering en de voordelen voor het vasthouden van het water.

Onlangs is een project in het overgangsgedebied van de twee Natura 2000-gebieden Groote Peel en Deurnese Peel/Leegveld gerealiseerd. De Groote Peel is ook een Nationaal Park. De belangrijkste opgave in beide gebieden is water vasthouden. De natuur in veengebieden is gebaat bij een hoge waterstand, maar de landbouw in de aangrenzende gebieden verlangt een lager peil. Om aan beide wensen te voldoen is in Groote en Deurnese Peel een compartimentering met kades aangebracht. Daarmee wordt het gebiedseigen (regen)water langer in het gebied vastgehouden. Hierbij is ook een speciaal compartiment aangelegd dat wateroverlast in de omringende landbouwgronden moet beperken. Ook zijn er lekkages gedicht (figuur 1). Momenteel wordt er aanvullend gekeken naar het opbouwen van tegendruk in de omringende (overgangs)gebieden. Bij de Deurnese Peel/Leegveld kan er gebruik worden gemaakt van wateraanvoer rond het gebied. Bij de Groote Peel zal peilopzet in de bufferzone hand in hand moeten gaan met een goede waterhuishouding voor de daar aanwezige landbouw. Het waterschap werkt volgens het voor-wat-hoort-wat-principe op de plekken waar de landbouw blijft. Zo kan bijvoorbeeld peilopzet gecombineerd worden met peilgestuurde drainage. Ernest de Groot, dagelijks bestuurslid bij waterschap Aa en Maas, spreekt dan ook graag over een gebiedsgerichte aanpak (GGA) groen, blauw, landbouw. 'We zullen de doelen voor natuur, stikstof, water en klimaat moeten combineren met een perspectief voor de landbouw. Dit perspectief kan

ook extensief, natuurinclusief en/of landschap-inclusief zijn.'

Waterkwaliteit en waterveiligheid

Een ander voorbeeld van een gebiedsgerichte aanpak betreft het Natura 2000-gebied Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek. Daar was behalve verbetering van de waterkwaliteit ook de waterveiligheid (droge voeten Den Bosch) van belang. In het uitgevoerde project zijn in en langs de beschermde natuur maatregelen genomen om een robuust en zo natuurlijk mogelijk systeem te krijgen. Ernest de Groot, ook hier voorzitter van de GGA: 'Het waterschap heeft wat betreft waterberging een grote wateropgave in het gebied rondom Den Bosch, het putje van Brabant. De genoemde natuurgebieden liggen allemaal op de zogenaamde naad van Brabant. Onder de noemer 'Blues in the Marshes' is in 2016 en 2017 de oppervlakte aan blauwgrasland met ruim honderd hectare uitgebreid. De afgegraven bovengrond, een laag van 35 à 40 centimeter grond inclusief daarin opgehoopte meststoffen, is afgevoerd en hergebruikt voor de aanleg van de kades voor waterberging. Op de schrale ondergrond is daarna blauwgrasland ontstaan. We hebben ons hier met name gericht op een aantal delen binnen het Vlijmens Ven, en niet het gehele gebied afgegraven.' Het concept van overgangsgebieden speelt hier wat minder dan rond de Peelvenen, omdat het vooral om het hydrologische belang van behoud en herstel van de kweldruk gaat. Deze komt van gronden aan de zuidzijde van het Drongelens

Kanaal richting Vught. Versterking van die kwel is tevens van belang voor het bereiken van de KRW-doelen. In de overgangsgebieden kijkt het waterschap wel naar een verdere fine tuning van de vastgestelde peilbesluiten of andere voorzieningen om eventuele peildalingen in de zomer in de directe omgeving van de natuur verder tegen te gaan.

Systeemherstel en robuustere natuur

Het realiseren van de KRW-opgaven in de besproken overgangsgebieden leidt tot systeemherstel en een robuustere natuur. Tegelijk zijn deze projecten ook relevant gebleken voor het landschapsbeeld. Er is zorgvuldig aan ontworpen: ze tonen aan hoe goed ingerichte overgangsgebieden eruit kunnen gaan zien: plekken waar niet alleen de natuur profiteert, maar ook voor bezoekers de moeite waard zijn. In Vlijmens Ven toonde het 'socio-economic review' aan, dat naast de bereikte doelen voor waterkwaliteit en natuur, tegelijk de waardering van het gebied gestegen is van een 6,8 naar een 8,4. Onze projecten dragen op hun manier bij aan wat de Ecologische Autoriteit schreef in zijn advies: 'Herstel van de omgevingskwaliteit draagt dus niet alleen bij aan kwaliteit, diversiteit en veerkracht van de natuur zelf, maar ook aan de gezondheid van de mens en de mogelijkheden voor een duurzame – met die natuur noodzakelijkerwijs verbonden – economie.'

edegroot@aaenmaas.nl

Uitzicht op blauwgraslanden van het Vlijmens Ven.